

היתה חיגרת וגידמת (= שאין לה כף יד) ואילמת לא היתה שותה (והעמיד הכהן את האשה; ונתן על כפיה; ואמרה האשה אמן אמן). וכן אם היה הבעל חיגר או גידם או אילם לא היה משקה. (רב אשי; מר בר רב אשי).

א. לפי הדרשה יש לנו למעט אף סומא בעין אחת, בדומה לגידמת ביד אחת, ואולם מסתימת דברי הרמב"ם אין משמע כן. וצריך עיון. (מנחת חינוך שסה, כא).

ב. אשה שאינה שומעת [אפילו היא מדברת ופקחת לכל דבריה] — לא היתה שותה. וכן אם הבעל אינו שומע. (רמב"ם סוטה ב, ב-ג. והראו מקורו במדרש רבה נשא ובספרי זוטא עה"פ 'ואמר הכהן אל האשה').

ג. אותם בעלי מומין שהיו בשעת הקינוי, אפילו אחר כך נתרפאו — אינה שותה. אבל להפך, היו שלמים בשעת הקינוי או הסתירה ואח"כ נפגמו, יש להסתפק בדבר. [מלבד האילמת, שודאי צריך שתהא ראויה לקבלת שבעה]. (עפ"י מנחת חינוך שסה, כו. ואפשר שאם נתאלמה לאחר שאמרה 'אמן' — שותה. כן נסתפק ב'חדושים ובאורים'). ובקרבן אורה (כו) נקט שהכל תלוי בשעת הסתירה ולא בשעת הקינוי, אם ראויה לשתות באותה שעה אם לאו.

ד. לא נתמעטו בעלי מומין אלו אלא מהשקאה, אבל יש בהם תורת קינוי וסתירה לענין איסור, והרי שנינו שאשת חרש מקנים לה. וכן פסק הרמב"ם. (חדושים ובאורים).

פרק חמישי

מד. אלו דברים מנויים במשנתנו שדרשום בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות?

הדברים המנויים במשנתנו שנדרשו בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בנשיאות: דרשות רבי עקיבא שכבר שני (אפילו חולין) מטמא שלישי; דין העמדת מגרש לפני העיר אלף אמה. [רבי אליעזר בנו של ריה"ג אומר: אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים]; ישראל ענו שירה על הים אחרי משה על כל דבר ודבר, כקוראים את ההלל. דרשת רבי יהושע בן הורקנוס: לא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה. וכן דרשו רבי עקיבא וזכריה בן הקצב, כשם שהמים בודקים את האשה הסוטה, כך בודקים את זה שנסתרה עמו, וכשם שאסורה הסוטה לבעלה כך אסורה לבעל. [עדיית — בו ביום נשנית. ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה. בו ביום התירו לגר עמוני לבוא בקהל, משום שכבר עלה סנחריב ובלבל את האומות. (עפ"י ברכות כה.)].

דפים כז — כח

מה. א. מנין שהמים בודקים את הבעל?

ב. מנין שהסוטה אסורה על הבעל כשם שאסורה על בעלה?

ג. שלש פעמים נטמאה האמורים בפרשה — למה?

ד. והוא נטמאה; והיא לא נטמאה — מה בא ללמדנו?

א. רבי עקיבא וזכריה בן הקצב דרשו מיתור וא"ו של ובאו, שכשם שהמים בודקים את האשה כך הם

בודקים את הבעל. ולרבי נדרש הדבר מלצבות בטן ולנפל ירך — בכלל זה בטנו וירכו של בעל. בדקו אותה ולא אותו — מניחים שהיא היתה מזיזה והוא שוגג. ואסורה על הבעל. (תוס' עפ"י הירושלמי).

לפי לשון אחת בתלמודנו (בכתובות ט:): מבואר שאם היה הבעל מזיד והיא אנוסה [וה"ה לשוגגת] הואיל ולא נאסרה על בעלה, לא נאסרה על הבעל. וכן נקט המאירי. וכן נקטו הבית-שמואל וחלקת מחוקק (אה"ע יא) להלכה).

ב. רבי עקיבא וזכריה בן הקצב דרשו מיתור וא"ו של ונטמאה שכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל. ורבי דרש מהכפלת המלה נטמאה בפרשה.

א. אף בדיעבד שנישאה לבעל וילדה לו בנים — תצא ממנו, כל שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה. (אה"ע יא).

ב. גם אם אינה שותה בגלל הבעל, כגון שלא רצה להשקותה, נאסרת על האיש שנסתרה עמו לעולם (כדברי הרמב"ם, וכהסבר הבית-שמואל יא סק"ב והמשנה-למלך ב,יב, דלא כתמיהת חלקת מחוקק שם).

ג. יש מהאחרונים שחידש (עפ"י דיוק לשון הרמב"ם) שהאיסור לבעל אינו אלא עליו ולא על האשה (מהר"ם בנעט בסו"ס הר המור. והאחרונים הקשו על דבריו. ע' מלוושי יום טוב אה"ע ז ועוד; מנחת שלמה ח"ג קב).

ד. יש מי שכתב שאין אסורה אלא לבעל שבגללו נאסרה על הבעל, ולא על בעל שני. (מהר"א ששון, מובא במשנה למלך פ"ב. ואין זה דומה לנשים האסורות כבר על בעליהן באיסור לאו, שמבואר בגמרא כה). שנאסרות על הבעל. ויש חולקים (ע' אה"ע יא). ובשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד מה) נקט לעיקר כדעת המתירים, ואפילו היה הבעל-שני מזיד, פסק להתיר להינשא לה בצירוף סניף להקל, ע"ש. וע' אבי עזרי סוטה ב,יב.

ג. אם נטמאה, נטמאה, ונטמאה — לדברי רבי עקיבא, אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה, ומוא"ו דונטמאה למד רבי עקיבא איסור לכהונה. ורבי ישמעאל אינו דורש וא"ו, ואיסור כהונה למד בקל וחומר מתרומה.

ד. והוא נטמאה; והיא לא נטמאה — מגיד לך הכתוב שהספק אסורה. ומכאן אתה דן לשאר ספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא.

יש מי שפירש לשיטת הירושלמי, הכתוב מדבר על שני עניני קינוי וסתירה, באחד שראה בה דברים מכוערים וקינא, וזהו 'הוא נטמאה', ובאחד שקינא ללא דברים מכוערים, וזה פירוש 'קינא... והיא לא נטמאה'. (עפ"י משיב דבר ח"ד יז).

דף כח

מו. מה דין ספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים?

ספק טומאה ברשות היחיד בדבר שיש בו דעת לישראל (בוה שנטמא. עפ"י גמרא כט). — ספקו טמא,

כמו ספק סוטה שעשאו הכתוב כודאי. אבל ברשות הרבים, או אף ברה"י ובדבר שאין בו דעת לישאל אם נטמא אם לאו — ספקו טהור.

א. כתבו התוס' (עפ"י הירושלמי): ספק טומאה שנולד בלילה, אף במקום רחב כגון פלטיא, דינו כספק טומאה ברשות היחיד. ואילו ביום — רק בחורבה או במבואות האפלות, שהם מקומות סתר.

משמע בגמרא (בפסחים יט) שהעזרה רשות הרבים היא אפילו אין שם אדם באותה שעה. ולכאורה הוא הדין לכל מקום המיועד ומשמש לרבים, כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות, דינו כרה"ר גם אם הוא ריק מאדם. וצריך עיון. (עפ"י ברכת אברהם פסחים יט. וע' חזו"א אה"ע ז,ו. וצ"ב).

ב. היו נוכחים במקום שלשה אנשים — אפילו היתה זו רשות היחיד, הרי זה נידון כרשות הרבים (תוס' עפ"י נויר נז. רמב"ם אבות הטומאות טז, א-ב; נזירות ט, טז). ואם לידת הספק היתה בדבר שאי אפשר לו להיגלות החוצה, כגון ספק אם פירסה נדה — כתבו התוס' בסוגייתנו שניידון כספק טומאה ברשות היחיד. ולדברי התוס' ושאר ראשונים בריש נדה — ברה"ר טהור. (וכן משמע בירושלמי שהביאו שם). ואפשר שאף התוס' כאן לא כתבו אלא ברשות היחיד ובשלשה אנשים, אבל ברשות הרבים ממש, אעפ"י שמקור הטומאה מכוסה לכל, נידון כספק טומאה ברה"ר. (עפ"י חזו"א אה"ע פב, ג).

ולדעת הראב"ד (נזירות ט, טז), אפילו בשלשה נידון כרשות היחיד, מלבד אם היו שלשתם במעמד אחד ונזרקה שם טומאה ויש ספק מי מהם נטמא.

ולענין סוטה מבואר ברמב"ם, שאם קינא לה משני אנשים ונסתרה עמהם, אסורה, הגם שהם שלשה. (ופירש המנ"ח (שסה, ה) הטעם, לפי שאי אפשר לראות את הטומאה ממש, לכך נידון כספק ברה"י. ובשערי ישר (א, טז) פירש, לפי שספק סוטה נידון כספק איסור ולא כספק טומאה).

ג. כאשר אחד מהם טהור ודאי, אין לטמא את שניהם ברשות היחיד להיות טמאים ודאי, שאין ללמוד מסוטה אלא כיוצא בה, שהדבר יכול להיות אמת. (עפ"י תוס' פסחים טז; נויר נז. ונדה ב. ועוד. וע' ש"ש א, יז). ויש שנראה מדבריהם שחולקים (ע' שיטה מקובצת נויר שם; תוס' ב"ק יא. ובמנחת חינוך (שסה, ב) צדד שבמקום שאין חזקת טהרה מטמאים אפילו אין יכול להיות הדבר אמת, ורק במקום שיש חזקת טהרה כתבו התוס' שאין לטמא מודאי כשאין יכול להיות אמת, ע"ש מלתא בטעמא. וע"ע זכר יצחק סו"י סד).

ולאידך גיסא, כאשר נטמא אחד בודאי, והספק מי הוא זה שנטמא — אפילו ברשות הרבים טמא מספק. (תוס'). ואולם אם יש שם חזקת טהרה, מעמידים את שניהם על חזקת טהרה, כדין 'שני שבילין'. (עפ"י תוס' חולין ט:).

ד. התוס' הוכיחו שאין הפרש בין ודאי שרץ וספק מגע או ודאי מגע וספק שרץ — בשניהם למדים מסוטה שברה"י טמא. (ובק"ר אורה (נויר ג) כתב בדעת הרמב"ם שלא נאמר דין ספק טומאה ברה"י טמא אלא בספק מגע אבל לא כשעיקר הטומאה בספק).

ה. כתבו ראשונים (בריש נדה) שאין למדים מסוטה אלא לספק טומאה דלהבא, ולא בטומאה דלמפרע. ויש מפרשים דבריהם, דוקא כשיש חזקה, אבל כשאין חזקה למדים. (עפ"י מהרש"א. וע' גם ש"ש א, י"ב). יש מי שכתב שמהרמב"ם נראה שלא כדברי התוס'. (וע' אבי עזרי — איסור"ב ט, ג ועוד).

ו. נחלקו הדעות על הנטמא בספק טומאה ברה"י, האם לוקה על ביאת מקדש וקדשיו אם

לאו. (עתוס' שבועות יט. רמב"ם שגגות יא,ו. וע' בזה בקרן אורה נזיר נז: מנחת חינוך רסג,לד [וע"ש עוד לענין טומאת כהנים בספק טומאה ברה"י וברה"ר]; או"ש שגגות שם; אחיעזר ח"א א; שערי ישראל, א,יב; זכר יצחק סו"י סד).

וכן נחלקו האחרונים האם מותר לכהן לגעת בספק-טומאה ברשות הרבים, מאחר ודינו לטהר, או שמא מכל מקום יש כאן ספק איסור ד'לא יבא'. (ע' מנחת חינוך שם; צל"ח ברכות יט: אחיעזר ח"ג סה,ו).

ז. ספק טומאה ברשות היחיד טמא אפילו במקום חזקת טהרה. וכתב בספר שב שמעתתא (א,טו) שחזקת הגוף עדיפה ומועילה לטהר ברה"י [כשם שמועיל רוב לטהר. כבחולין י ועוד. ע' אחיעזר ח"ב ב ועוד]. ושאיני סוטה שחזקת הגוף הורעה בגלל הקינוי והסתירה. ובספר אבי עזרי (איט"ב ט,ג, ונכפל בהל' מטמאי משכב ומושב ג,ט) תמה על דבריו וכתב להוכיח שאף במקום חזקת הגוף טמא.

ח. נראה שאין חילוק בין ספק במציאות לספקא דדינא, בכל אופן ברשות היחיד טמא. (עפ"י אבני נזר יו"ד תסז,יב-יג. וע"ש אה"ע לה,ה-ו שדן אם מועיל 'ברי' על פי אומדנא בספק טומאה ברשות היחיד).

ט. לרבי שמעון (ריש נדה), ספק טומאה ברשות היחיד אינו ודאי טמא אלא ספק [גם במקום חזקת טהרה]. ושונה סוטה שעשאה הכתוב כודאי משום רגלים לדבר. כן היא שיטת רש"י. ולדברי התוס' אף בספק שרץ סובר רבי שמעון ספק כודאי, כי יש ריעותא ורגלים לדבר, שהרי שרץ לפניך. ורק לענין מקוה שנמצא חסר אמר רבי שמעון תולין, כי אין ריעותא קודם טבילה.

י. גם אם הדבר הנטמא אין בו דעת לישאל והוא מונח על גבי קרקע, כל שהמטמא יש בו דעת לישאל — ברה"י ספקו טמא. (ע' נדה ה; ראשונים). ובספק-ספקא באופן זה — ע"ש מחלוקת מהרש"א ומהר"ם.

יא. לדברי התוס' בסוגיתנו (ובע"ז לז), ספק טומאה ברה"ר טהור משום חזקת טהרה. ואולם במקומות אחרים (ריש נדה, וברש"י; חולין ט:) נקטו התוס' שאף בלא חזקה טהור, דהלכתא גמירי לה. וכן הדין בספק בדבר שאין בו דעת לישאל אפילו ברשות היחיד. (וע' שב שמעתתא א,ז; שערי ישראל ב,ה; קהלות יעקב טהרות סא).

יב. במסכת טהרות (ספ"ה) משמע שבספק טומאה של תרי ותרי — ספקו טהור ברשות הרבים. והר"ש שם הקשה ממק"א שאין במשמע כן. ובשב שמעתתא (א,ח) חילק בין טומאה דלהבא, שספקו טהור, לטומאה דלמפרע שטמא כיון דלא ילפינן מסוטה, וגם חזקת טהרה אינה מועילה בתרי ותרי. ובאבי עזרי (איט"ב ט,ג ועוד) דחה חילוק זה. וכתב לתלות שאלה זו — אם תרי ותרי דינו כשאר ספק טומאה — במחלוקת התנאים.

יג. יש מי שכתב לחדש שספק טומאה דרבנן ברשות היחיד, יש לחלק אם יש לטומאה עיקר מהתורה, שהולכים לחומרא, אם לאו. (ע' זכר יצחק ח"ב כז).

יד. ישנה דעה שספק טומאה ברה"ר, באדם שיש לו תקנה ליטהר — טמא. (ער"ש טהרות ה — אליבא דרבי עקיבא).

דיני 'טומאת התהום' — נתבאר בפסחים פ-פא.

ספק ביאה לשדה שיש בה טומאה; דין שני שבילין שאחד טמא ואחד טהור, ועוד — בפסחים י.